

Türkiye’de Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümlerindeki İnsan Kaynağının Özellikleri ve Zamana Bağlı Değişiminin İncelenmesi

Arş. Gör. Çisem Ercömert
Prof. Dr. Serkan Güneş

Makale Geliş Tarihi: 23.11.2018
Yayına Kabul Tarihi: 03.03.2019

Özet

Türkiye’de endüstri ürünleri tasarımı eğitimi veren bölümlerin kuruluş aşamasında farklı kurum ve alanlardan gelen, kurumda yerleşik ve transfer öğretim elemanlarının önemli rol oynadığı ve kurumsal aidiyet duygusuyla bağlı oldukları gelenekleri gittikleri kuruma taşıdıkları kabulü ile bölümlerin insan kaynağının değişiminin, bölümlerin kültürleşmiş bilgisini zenginleştirdiği düşünülmektedir. Bunun yanında inisiyasyona dayalı tasarım eğitimi için öğretim elemanlarının sahip olduğu kültürleşmiş bilgi ve bu bilgiyi öğrencilerle paylaşma yöntemi büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin mevcut insan kaynağının yapısını belirleyerek kurumsal örtük bilginin dağılımını, bu bilginin oluşmasına, taşınmasına ve genişletilmesine katkı sağlayan öğretim elemanlarının eğitim gördükleri ve çalıştıkları kurumlara hareketleri üzerinden incelemektir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin mevcut insan kaynağı ve özellikleri belirlenmiştir. Tarama modelindeki bu araştırmada analize esas veriler bahsi geçen bölümlerin resmi internet sitelerinden ve YÖK Akademik Arama motoru üzerinden elde edilmiştir. Araştırma bulguları ile sosyal ağ analizi yöntemi kullanılarak kültürleşmiş bilginin transferi ağ grafiğiyle görselleştirilmiş ve bu bilginin dağılımı yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Endüstri Ürünleri Tasarımı Eğitimi, İnsan Kaynağı, Sosyal Ağ Analizi

INVESTIGATION OF HUMAN RESOURCE PROPERTIES AND TIME DEPENDENT CHANGES OF INDUSTRIAL DESIGN DEPARTMENTS IN TURKEY

Abstract

During the establishment of industrial products design education departments in Turkey with acceptance that resident and transfer academic staff in the institution who come from different institutions and areas play an important role and that with a sense of corporate loyalty transport traditions to the institution where they go, it is considered that change of the human resources of the departments enrich the cultural knowledge of that departments. In addition to this, the culturalized knowledge and the method of sharing this information with the students are very important for initiation-based design education. In this direction, the aim of this study is to determine the structure of the existing human resources of industrial product design departments and the distribution of institutional implicit information through the movements of the academic staff who contribute to the formation, transportation and expansion of this knowledge. For this purpose, first of all the existing human resources and characteristics of industrial product design departments have been determined. In this study, the main data of the survey were obtained from the official web sites of the mentioned departments and by the CoHE Academic Search Engine. Using the findings of the research and social network analysis method transfer cultured knowledge visualized by network graph and distribution of this information was interpreted.

Keywords: Industrial Product Design Education, Human Resource, Social Network Analysis

Giriş

Polanyi'ye (2009) göre "... anlatabileceğimizden daha fazlasını bilebiliriz." Bilgiyi iletmek amacıyla başka insanlar ile iletişim kurduğumuzda aktarabildiğimizden daha fazlası olan örtük bilginin temeli bu anlayışa dayanır. Nitekim örtük bilginin aktarımı, dil ya da imgeler aracılığıyla tam anlamıyla yapılamaz (Cannon, 2002). Örtük bilgi bireysel olabileceği gibi belirli bir topluluğun üyesi olan bireylerin paylaştığı kolektif bir bilgi de olabilir. Örneğin; birey eğitim kurumunun, kültürü vasıtasıyla içinde barındırdığı örtük bilgi de sadece o kurumun öğrencileri ve öğretim elemanları arasında paylaşılabılır. Öğretim elemanı için mezun olduğu okullar ve çalıştığı geçmiş kurumlar vasıtasıyla şekillenen bu yerleşik kültürel bilgi, kolektif ve örtük halde öğretim elemanının temel bilgi kümesini oluşturmakta ve mesleki tecrübe ile geliştirilebilmektedir. Aynı şekilde öğrencinin, eğitim aldığı alan ile ilgili bilgi kümesi ve sosyal etkileşimi bu temel üzerinde inşa edilmektedir.

Yaparak öğrenme pratiğine dayalı uygulamalı eğitimde, tasarım, tasarımcının seçimine dayanan bilişsel bir süreçtir ve dolayısıyla formüle edilemeyen, anlatılamayan bir tür örtük bilgi içermektedir (Schön, 1987). Dolayısıyla insan kaynağının sahip olduğu bilginin ve bunu öğrencilere aktarma yönteminin özellikle inisiyasyona¹ dayanan tasarım eğitimi için önem teşkil ettiği düşünülmektedir. Burada örtük bilgi, bilginin sahibi ve öğrenmek isteyen diğer birey arasındaki etkileşim yoluyla aktarılır. Dolayısıyla diyalog ile öğrenmenin önemli olduğu bir süreçtir (Matte ve Cooren, 2015). Bu süreci usta çırak ilişkisi ile örnekleyen Polanyi'ye (2009) göre bilginin çırağa iletilmesi aktif yaratıcı bir süreçtir ve usta ile çıraktan bağımsız bir aktarım değildir. Aynı zamanda bu süreçte çırağın sahip olduğu örtük bilgi, ustanınkinden farklılaşmaktadır. Çırak, örtük bilgiyi kendisinin mevcut bilgi tabanıyla birleştirerek öznel hale getirmektedir. Endüstri ürünleri tasarımı eğitiminde de öğretim elemanlarının sahip oldukları yerleşik kültürel bilginin, öğrencilere aktarılmasıyla sosyal etkileşim üzerinden kurum kültürünün iletilmesi desteklenmekte ve her öğrenci bunu öznel bir birikim halinde şekillendirmektedir. Bu nedenle endüstriyel tasarım bölümlerinin kültürleşmiş bilgi temelli insan kaynağı çeşitliliğinin, bu insan kaynağının etkileşime geçtiği öğrencilerin yerleşik kültürel bilgi çeşitliliğini zenginleştirdiği düşünülmektedir. Dolayısıyla bir kuruma ait kültürleşmiş bilgi, statik olmamakla birlikte her yeni katılımla değişen bir oluş ve biriciklik halindedir. Bu özelliği ile öncelikle kurumun insan kaynağını şekillendirmesi sebebiyle eğitimde her kurumun kendine özgü bir eğitim yöntemi geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Öte yandan insan kaynağının farklı kurumdan gelen öğretim elemanları ile çeşitlenmesinin kurumun

sahip olduğu kültürleşmiş eğitim yönteminin sınırlarını genişlettiği ve onu zenginleştirdiği düşünülmektedir.

Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında bu çalışmada Türkiye'deki endüstri ürünleri tasarımı eğitimi alanı, lisans seviyesinde eğitim veren her bir bölümün sahip olduğu kültürleşmiş bilginin dağılımı ile insan kaynağının mobilizasyonu üzerinden ele alınmıştır. Mobilizasyondan kasıt rutin akademik temaslardan öte, doğrudan kadro hareketliliğidir. Kadro hareketliliği vasıtasıyla bireydeki mevcut kültürleşmiş bilgi, vardığı noktada yeni bir kültürleşmiş bilgi ile temas etmekte, zamanla onunla bir şekilde kaynaşmakta, sonrasında dâhil olduğu kültürleşmiş bilgi ile yeni ve müstesna bir kültürleşmiş bilginin oluşmasını sağlamaktadır. Bu haliyle hem kültürleşmiş bilgiyi taşıyanın hem de vardığı noktanın kültürleşmiş bilgisi değişime uğramakta; yeni bir füzyon oluşmaktadır. Tasarım eğitiminde bu kültürleşmiş bilginin önem teşkil ettiği düşünüldüğü için çalışma mevcut insan kaynağının sahip olduğu kültürleşmiş bilgi kümesinin, öğretim elemanlarının eğitim gördükleri ve çalıştıkları kurumların değişmesine bağlı olarak değişmesi ve taşınması tartışmasına üzerine yoğunlaşmıştır. Zira öğretim elemanlarının kurum kültürü vasıtasıyla elde ettikleri örtük bilginin, durağan olmadığı ve çalıştıkları kurum kültürünün çeşitlenmesi ile birlikte genişlediği düşünülmektedir. Kültürel bilginin transferine yönelik bu değişimi incelemeye önce, tartışmamıza altlık olma kaydı ile bir kurumun kültüründen etkilenen, kurum içinde gömülü olarak bulunan bilgiyi tanımlamak gerektiği aşikardır. Bu nedenle çalışmanın ilk bölümünde, kültürleşmiş bilginin transferini tartışmamıza temel teşkil etmesi amacıyla bilgi türleri incelenmiştir. Lam'a (2000) göre bilgi türleri 'zihinsel (ebrained)', 'kodlanmış (encoded)' 'somutlaşmış (embodied)' ve 'kültürleşmiş (encultured)' bilgi olarak sınıflandırılmıştır. Bu bilgi türlerini incelediğimizde, öğretim elemanlarının kurum kültüründen kaynaklı edindiği bilgi, çalışmamızın odağını teşkil eden kültürleşmiş bilgi türüne denk gelmektedir. Bu bilgi türü kolektif ve örtük halde öğretim elemanının temel bilgi kümesini oluşturmakta ve mesleki tecrübe ile geliştirilmektedir. Dolayısıyla başlı başına geniş bir kapsama sahip bu araştırmayı yürütmek amacıyla konu endüstriyel tasarım alanında çalışan ve lisans mezuniyet alanı endüstriyel tasarım olan öğretim elemanları üzerinden ele alınmış, bu alana özgü kurum kültüründen kaynaklanan temel bilgi kümesinin hareketine yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda Türkiye'de endüstri ürünleri tasarımı lisans eğitimi veren üniversitelerde görev yapmakta olan endüstriyel tasarım kökenli öğretim elemanlarının mezun oldukları okullar ve daha önce çalıştıkları kurumlar belirlenerek endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin değişimi incelenmiştir. Çalışmamızda lisans mezuniyeti endüstriyel tasarım olan öğretim elemanlarına yoğunlaşmanın gerekçesi, farklı eğitim geleneği

¹ İnisiyasyon, belirli bir düzen ve disipline dayalı olarak bir üstadın sert ve sürekli kontrolü altında, sınırlara ve uygulamalara dayalı tarzda, düzenli eğitim olarak tanımlanmaktadır. Uzmanlaşmış lisans ya da lisansüstü eğitim ve bu eğitimlerin sonucu modern inisiyasyon olarak nitelendirilebilir (Güneş ve Güneş, 2017).

nedeniyle farklı tip kodlanmış bilgiye temas ihtimali olsa da, kodlanmış bilgide asgari müşteriye sağlama amacından kaynaklanmaktadır. Bu sayede farklı kurumların sahip olduğu, öğretim elemanlarının sosyalleşme süreçleri ve kültürel paylaşımları ile elde ettikleri kültürleşmiş örtük bilginin zaman içinde dağılımı bölümlerin öğretim elemanı kadrosu özelinde incelenmiş ve sosyal ağ analizi yöntemi ile ilişki haritası çıkarılarak yorumlanmıştır.

Bilgi Türleri

Bu bölüm, farklı üniversitelerdeki endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının kurum kültüründen kaynaklı elde ettikleri örtük bilginin dağılımını tartışabilmemiz için bilgi türlerinin ve özellikle kurum içinde gömülü olarak bulunan bilginin özelliklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Tartışmaya altlık olması amacıyla bilgi sınıflandırmalarına yönelik çalışmalar incelendiğinde önde gelen çalışmalar, bilginin psikolojik ve davranışsal yönlerini açıklamak için bilgiyi sınıflandıran Collins (1993) ve kurumsal bilginin farklı boyutlarını tanımlamaya dönük sınıflamayı geliştiren Blackler'ın (1995) çalışmalarıdır. Lam'a (2000) göre ise dört farklı bilgi tipinden bahsetmek mümkündür. Lam'a göre epistemolojik ve ontolojik olarak iki boyutta analiz edilebilen, bireysel ya da toplu bellekte konumlanabilen örgütsel bilgi, 'zihinsel (embrained)', 'kodlanmış (encoded)' 'somutlaşmış (embodied)', 'kültürleşmiş (encultured)' bilgi olmak üzere dört farklı biçimde bulunur (Güneş ve Güneş, 2017) (Şekil 1).

BİLGİNİN ODAĞI	Bireysel	Uzmanlık / Araştırma ile pekiştirilen (EMBRAINED)	Deneyim / Bilgelik ve Teknik olarak somutlaşan (EMBODIED)
	Toplu	Örneklenecek, sistem ve süreç olarak kodlanan (ENCODED)	İlişkiler ve rutinler olarak gömülü olan (ENCULTURED)
		Kodlanmış	Örtük
BİLGİNİN FORMU			

Şekil 1. Bilgi Türleri (Güneş ve Güneş, 2017)

Lam'ın (2000) sınıflandırmasında bilgi bireysel veya toplumsal (bilginin odağı) ve açık ya da örtük olmasına (bilginin formu) göre bir matris haliyle dörde ayrılmaktadır. Bilginin odağına göre kurum içindeki bilgi, hem

bireysel seviyede bulunabilir hem de kurum üyeleri arasında paylaşılabilir. Bireysel bilgi, birey tarafından sahip olunan bilgi dağıtıcı olup, belirli görevlere veya problemlere bağımsız olarak uygulanabilir, aktarılabilir ve kişi ile birlikte hareket edebilir. Bilginin depolanması ve işlenmesinde bireyin bilişsel sınırları göz önüne alındığında, bireysel bilgi kaçınılmaz olarak uzmanlaşmaya ve alana özgüdür (Lam, 2000). Kolektif bilgi ise bilginin bir organizasyonun üyeleri arasında dağılım ve paylaşım yollarını ifade eder. Kolektif bilgi, örgütün "hafızası" veya "kolektif aklı" nı andırır (Walsh ve Ungson, 1991). Organizasyonun kendi kuralları, prosedürleri, rutinleri ve normlarında gizlenmiş, organizasyonun problem çözme faaliyetlerine ve üyeleri arasındaki etkileşime rehberlik eden birikmiş bilgidir (Lam, 2000).

Bilgi formuna göre ise insan bilgisi açıkça ifade edilebilen ve ya dolaylı olarak ortaya çıkabilen farklı biçimlerde bulunur (Lam, 2000). Bireysel ve toplu bilgi odağı ayrımının yanında, elde edilen bilginin örtük ve ya açık (kodlanmış) olması bilgiyi sınıflandıran bir diğer etmendir. Polanyi (1962), insan bilgisinin büyük bir kısmının örtük olduğunu ileri sürer. Lam'a (2000) göre bu söylem deneyim yoluyla elde edilen operasyonel beceriler ve 'know-how' için özellikle doğrudur. Örtük bilgi, bir görevi yerine getirmek için kullanılan pratik bilgi (Sveiby, 1997), eylem ve eylem ile ilgili olarak yürütülen kararlardır (Molander, 1993). Örtük bilgi, eylem odaklıdır, formüle edilmesini ve transferini zorlaştıran kendine has bir niteliği vardır. Bağlamsal ve dağınıktır, ifade edilmesi, edinilmesi ve transferi zordur. Bu tür bilginin aktarımı yakın etkileşim, ortak anlayış, ortak deneyim ve güven gerektirir. Açık bilgi ise formüle edilebilir, bağlamdan bağımsız olarak soyutlanabilir, nesnel formlarda saklanabilir ve bu nedenle aktarımı kolaydır. Mantıksal indirgeme ve resmi bir çalışma ile elde edilebilir. Örtük bilgi ise, yalnızca ilgili bağlamdaki pratik deneyimle, yani "yaparak-öğrenme" yoluyla elde edilebilir (Lam, 2000).

Yukarıdaki sınıflandırma göz önüne alındığında birinci tip bilgi zihinsel (embrained) bilgidir. Zihinsel bilgi, bireysel ve açık bilgi kategorisinde yer alır. Bu bilgi türü bireysel kavramsal yetenekler ve bilişsel kabiliyetlere dayanır. Soyut, teorik ve formaldır. Kolektif ve açık bilgi kategorisinde yer alan kodlanmış (encoded) bilgi ise, formel eğitim gibi işaretler ve semboller ile taşınan ulaşılması kolay ve diğer bilgiler ile bütünleştirilebilir bilgidir. Yazılı kurallar ve prosedürler ile kodlanmış ve depolanmış bilgi türüdür. Bir kurumda birleşik ve öngörülebilir bir davranış ve çıktı modeli oluşturma eğilimindedir (Lam, 2000). Bir diğer bilgi türü bireysel ve örtük bilgi kategorisini tanımlayan somutlaşmış (embodied) bilgidir. Bu bilgi türü eylem odaklı ve pratik deneyime dayanan bağlama özgü bireysel bilgi türüdür. Sosyal alanda gözlemlenebilen bu bilgi türü kişinin toplumsal iletişim ile

çevresini algılamak, anlamlandırmak ve yorumlamak için faydalandığı ilk bilgi türüdür. Son bilgi türü ise kolektif ve örtük bilgi kategorisinde yer alan kültürleşmiş (encultered) bilgidir. Kültürleşmiş bilgi, kurumsal ya da toplumsal rutinlerde, prosedürlerde ve paylaşılan normlarda yer alan gizli bilginin toplu halidir. Bir kurumda paylaşılan inanç ve anlayışa dayanan, kurum içinde etkili iletişimi mümkün kılan örtük bilgidir (Lam, 2000). Bu bilgi türü öğrenmenin sosyal ve etkileşimli doğasını ortaya koyar (Brown ve Duguid, 2000). Kişinin sosyalleşme süreçleri ve kültürel deneyimleri ile elde ettiği bilgidir. İlişkiye özgü, bağlamsal, dağınık ve dinamiktir. Kültürleşmiş bilgi, bir meslek bilgisi olduğunda ancak o meslek alanından gelenlerin anlayacağı bir yapıya ve anlayış tarzına sahiptir. Bu bilgi türünün kolektif olmasının etkisi ile bir topluluk içinde oluşturulan ve paylaşılan örtük bilgi o topluluğun ortak birikimini içerir. Böylece ortak bir dil ve anlayış ile benzer düşünce ve davranış kalıpları o topluluk tarafından paylaşılır.

Lam (2000) tarafından sınıflandırılan bilgi türlerini incelediğimizde, öğretim elemanlarının kurum kültüründen kaynaklı edindiği bilgi, kültürleşmiş bilgi türüne denk gelmektedir. Bu bilgi türü kolektif ve örtük halde öğretim elemanının temel bilgi kümesini oluşturur ve mesleki tecrübe ile geliştirilir. Öğretim elemanları, gerek eğitim aldıkları gerekse görev yaptıkları kurumun değişmesiyle sahip oldukları bu örtük ve kolektif bilginin, hem yeni iş arkadaşlarına hem de öğrencilere aktarılmasına, sosyal etkileşim üzerinden kurum kültürünün iletilmesine yardımcı olur. Bunun yanında tasarım bilgisi öğretim elemanının kişisel birikimi de barındırdığı için bireyseldir ve her bireyde farklı şekillerde kendini gösterir. Aynı zamanda öğretim elemanının içinde bulunduğu kurum ve kültürü barındırdığından kolektiftir. Polanyi (1962), insan bilgisinin kökeninin bireysel sezgilerde olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle bir kurumun, kurum kültüründen kaynaklanan bilgisi, örtük bilginin harekete geçirilmesi ve açık bilgi ile etkileşiminin sağlanmasına bağlı olmaktadır. Kurumlar toplumsal olarak oluşturulmakta ve bilgi yapılandırılmaları bunu yansıtmaktadır (Lam, 2000). Dolayısıyla farklı kurumların farklı bilgi kümesi öğretim elemanlarının sahip olduğu kültürleşmiş bilgiyi ve dolaylı olarak somutlaşmış bilgiyi genişletmekte, öğretim elemanının bilgi tabanını, problem çözme yaklaşımını ve farklı bilgi türleri arasındaki ilişkileri şekillendirmektedir.

Yöntem

Var olan durumu olduğu gibi resmetmeyi ve araştırmaya konu olan olguyu kendi koşulları içinde, olduğu gibi tanımlamayı amaçlayan tarama modelindeki (Karasar, 2014), bu çalışmanın amacı endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin mevcut insan kaynağının yapısını belirleyerek bu bölümler için

önem teşkil eden kurumsal örtük bilginin dağılımını, bu bilginin oluşmasına, taşınmasına ve genişletilmesine katkı sağlayan öğretim üyelerinin eğitim gördükleri ve çalıştıkları kurumlara hareketleri üzerinden incelemektir. Bu çerçevede araştırmaya yön veren temel sorular;

- Türkiye'deki farklı endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin sahip olduğu kültürel örtük bilginin dağılımı zaman içerisinde nasıl değişmiştir?
- Türkiye'deki farklı endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin sahip olduğu kültürel örtük bilgi hangi farklı alanlar ile ilişkilidir?
- Türkiye'deki farklı endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin insan kaynağı çeşitliliğinin lisansüstü eğitim yönelimleri zamanla nasıl değişmiştir?

Bu soruları yanıtlamak için araştırma kapsamında öncelikle bilgi türlerine yönelik literatür taraması yapılmıştır. Ardından Türkiye'deki endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin insan kaynağının belirlenebilmesi için doküman incelemesi yöntemi ile aktif olarak lisans düzeyinde endüstriyel tasarım eğitimi veren kurumlar araştırılmıştır (Bkz. Çizelge 1). Doküman incelemesi yöntemi, "mevcut kayıt ya da belgelerin, veri kaynağı olarak, sistemli olarak incelenmesi" şeklinde tanımlanabilir (Best, 1959:118). Araştırılan konuya ilişkin mevcut belgelerin bulunması, analiz edilmesi ve belirli durum ve ya görüşleri ortaya çıkartabilecek bir senteze varılabilemesi için gerekli düzenlemelerin yapılması ile başarılı bir doküman incelemesi gerçekleştirilebilir (Karasar, 2014).

Doküman incelemesinde Türkiye'de aktif olarak lisans düzeyinde endüstri ürünleri tasarımı eğitimi veren kurumların belirlenebilmesi için ÖSYM 2017 Yüksek Öğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu ile Yükseköğretim Program Atlası'ndan faydalanılmıştır. Lisans düzeyinde eğitim veren üniversiteler belirlendikten sonra bu üniversitelerin resmi web siteleri ve YÖK Akademik Arama Motoru üzerinden endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinde görev yapmakta olan öğretim üyeleri, öğretim üyelerinin lisans mezuniyet dalları ile yüksek lisans ve doktora yaptıkları alanlar ve daha önce görev yaptıkları kurumlar tarihsel olarak belirlenmiştir. Üniversitelerin resmi web siteleri ve YÖK Akademik Arama Motoru üzerinden ulaşılan bilgilerde bazı çelişkiler tespit edilmiş ve bu karışıklığı önlemek için öncelikle bölüm başkanlarından ve sonrasında doğrudan ilgili öğretim üyelerinden e-posta ve telefon yoluyla bilgi talep edilmiştir. Bölüm başkanları ve öğretim üyelerinden bir kısmı geri dönüş yapmış, bir kısmı dönüş yapmamış, bir kısmına ise ulaşılamamış ve bilgi sağlanamamıştır. Bunun sonunca çelişkili bilgiler YÖK Akademik Arama Motoruna uygun olarak kullanılmıştır. Bölümlerin insan kaynağının sürekli değişimine karşı belirtmek gerekir ki

edinilen bilgilerin son güncellemesi 2018 yılının Nisan ayında yapılmıştır. Böylece Türkiye’de lisans düzeyinde eğitim veren 27 üniversitede görev yapan 261 öğretim üyesi bu araştırmasının örneklemini oluşturmuştur. Ancak sosyal ağ analizi ile haritalandırma için kullanılan veriler endüstri ürünleri tasarımı eğitimi ile ilgili örtük bilgiyi taşıdıkları düşünüldüğü için lisans mezuniyeti endüstri ürünleri tasarımı bölümü olan, eğitimde aktif rol alan 85 öğretim elemanına ilişkin verileri kapsamaktadır (Araştırma görevlileri hariç tutulmuştur). Bu durum farklı eğitim geleneği sebebiyle farklı tip kodlanmış bilgiye temas ihtimali olsa da, kodlanmış bilgide asgari müştereklik sağlama amacından kaynaklanmaktadır.

Türkiye’deki endüstri ürünleri tasarımı eğitimi veren bölümlerin insan kaynağı ve özellikleri belirlendikten sonra ise bu bilgiler ışığında sosyal ağ analizi yöntemiyle farklı tarih aralıkları boyunca bölümlerin değişimine yönelik ilişki haritası oluşturulmuştur. Bu sayede farklı kurumların sahip olduğu, öğretim elemanlarının sosyalleşme süreçleri ve kültürel paylaşımları ile elde ettikleri kültürleşmiş bilginin zaman içinde dağılımı bölümlerin öğretim elemanı kadrosu özelinde ortaya konmuştur.

Sosyal Ağ Analizi

Türkiye’deki endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin öğretim elemanlarının mobilizasyonu bağlamında zamanla nasıl değiştiğini ve öğretim üyelerinin kurum kültüründen kaynaklı olarak edindikleri örtük bilginin zamanla nasıl dağıldığını incelemek için bu çalışmada Sosyal Ağ Analizi (Social Network Analysis-SNA) yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi yöntemiyle elde edilen veriler düğümler ve yönlendirilmiş bağlantılar olarak konumlandırılmış ve ağ haritası elde edilmiştir.

Sosyal Ağ Analizi, belirli bir sosyal yapı içerisindeki kişiler, kurumlar ve gruplar gibi birbiriyle ilişki halinde olan her tür yapıyı analiz etmek ve bu yapılarla ilişkin çıkarımlar sonucunda bilgi üretilmesi amacıyla kullanılmaktadır (Freeman, 2004; Kapucu, 2005; Wasserman ve Faust, 1994). Ayrıca belirli ilişkilerin incelenmesi sonucunda bilgi bağlantılarının tanımlanması ve yorumlanmasında faydalı bir yaklaşım olarak gösterilmektedir (Scott, 2000). Sosyal ağ analizi, belirli kişiler, kurumlar ve ya gruplar arasındaki bağları inceleyip bu kişiler, kurumlar ve ya grupların sosyal davranışını, içinde buldukları sosyal ağlardan oluşan bir bütün olarak ele alarak açıklamayı hedeflemektedir (Nooy, Mrvar ve Batagelj, 2005). Sosyal yapının düğümlerden ve düğümleri birbirine bağlayan ilişki kümelerinden oluştuğunu ortaya koyarak sosyal yapıyı ve etkileşimlerini incelemektedir (Gürsakar, 2009: 184). Freeman’a (2004) göre modern sosyal ağ analizi örneklerinde, düğümleri birbirine bağlayan yapısal bağlar ile ilgili sezgiler

gerekçelendirilir. Ağ analizine yönelik ampirik veri, sistematik olarak elde edilir ve kontrollüdür. Bu yöntem ile ağın yapısının tanımlama, görselleştirme ve modelleme ile anlaşılması amaçlanmaktadır (van Duijn ve Vermunt, 2006). Bunun nedeni sosyal ağ analizinin, etkileşim halinde olan düğümler arasındaki ilişkilerin önemli olduğu varsayımına dayanmasıdır. Dolayısıyla sosyal ağ analizinde odak noktası düğümlerin öznel özellikleri değil ağdaki düğümler arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilerin anlamlarıdır.

İlişkilerin daha detaylı ve kapsamlı bir şekilde anlaşılabilmesi için sosyal ağ analizi, grafik üzerinde düğümler ve bağlantıların gösterimi ile ilişkilerin görsel ifadesini sağlamaktadır. Bu görsel ifadede yönlendirilmiş (arc) ve yönlendirilmemiş (edges) bağlantılar, düğümler arasındaki ilişkileri temsil etmektedir. Bu çalışmada düğümler öğretim elemanlarının mezun oldukları ve görev yaptıkları kurumlardan meydana gelirken yönlendirilmiş bağlantılar tarihsel olarak lisans mezuniyeti endüstri ürünleri olan öğretim elemanlarının kurumlar arasındaki hareketini temsil etmektedir. Sosyal ağ ise, kurumların sahip olduğu kültürleşmiş bilginin taşıyıcısı olan farklı kurumlarda eğitim görmüş ve çalışmış öğretim elemanları ağı olarak tanımlanmaktadır.

Bulgular

Bu bölümde doküman incelemesi yöntemiyle Türkiye’de lisans düzeyinden eğitim veren üniversiteler ve mevcut insan kaynağının özellikleri ile ilgili elde edilen veriler ve bu verilere uygun olarak sosyal ağ analizi yöntemi yardımıyla oluşturulan ağ haritası yer almaktadır.

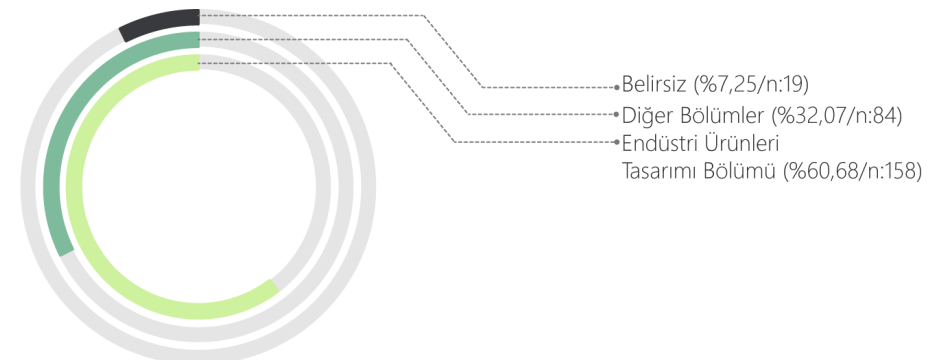
Türkiye’de Lisans Düzeyinde Endüstri Ürünleri Tasarımı Eğitimi Veren Üniversiteler

Türkiye’deki endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin insan kaynağının belirlenebilmesi için öncelikle aktif olarak lisans düzeyinde endüstri ürünleri tasarımı eğitimi veren üniversiteler araştırılmış ve Çizelge 1’de gösterilmiştir. Buna göre 2018 itibari ile Türkiye’de lisans düzeyinde eğitim veren 27 üniversite bulunmaktadır. Bu 27 üniversitenin 18’ini vakıf üniversiteleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de endüstri ürünleri tasarımı eğitimi verilmeye başlandığından bu yana özellikle vakıf üniversitelerinin bu bölüme olan ilgisinin arttığı görülmüştür. Bunun yanında mevcut bölümlerin 22 tanesi 2000’li yıllarda açılmıştır. Dolayısıyla ilk bölümün 1971 yılında açıldığı göz önüne alındığında Türkiye özelinde 2000’li yıllardan sonra tasarımın görünürlüğünün ve tasarıma olan ilginin arttığı söylenebilir.

	Üniversitesinin Adı	Kuruluş Tarihi		
		Lisans	Yüksek Lisans	Doktora
1	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	1971	1982	1982
2	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1979	1997	2004
3	Marmara Üniversitesi	1985	1989	1991
4	İstanbul Teknik Üniversitesi	1993	1989	1996
5	Yeditepe Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	1996	-	-
6	Anadolu Üniversitesi	2000	2002	-
7	İzmir Ekonomi Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2004	2006*	2013*
8	Doğuş Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2004	-	-
9	Kadir Has Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2004	2009**	-
10	Haliç Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2005	2011	-
11	Okan Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2007	-	-
12	Işık Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2007	-	-
13	Gazi Üniversitesi	2008	2014	2014
14	Bahçeşehir Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2008	2015***	-
15	İstanbul Arel Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2009	-	-
16	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2009	2013**	-
17	Atılım Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2009	-	-
18	Yaşar Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2010	-	-
19	İstanbul Bilgi Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2011	-	-
20	Beykent Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2012	-	-
21	Karabük Üniversitesi	2012	-	-
22	İstanbul Aydın Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2013	-	-
23	Özyeğin Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2013	2014	2014
24	Selçuk Üniversitesi	2013	-	-
25	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	2013	-	-
26	İstanbul Ticaret Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2014	-	-
27	İstanbul Medipol Üniversitesi (Vakıf Üniversitesi)	2015	-	-

Türkiye'deki Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümlerinin İnsan Kaynağının Özellikleri

Türkiye'de endüstri ürünleri tasarımı eğitimi veren bölümlerin kuruluş aşamasından itibaren farklı kurum ve alanlardan gelen, kurumda yerleşik ve transfer öğretim elemanlarının önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Ayrıca öğretim elemanlarının kurumsal aidiyet duygusu ile bağlı oldukları gelenekleri gittikleri kuruma taşıdıkları öngörülmektedir. Dolayısıyla bu bölümde endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin insan kaynağının özellikleri ve değişimi ortaya konmuştur. Lisans düzeyinde eğitim veren üniversiteler belirlendikten sonra bu üniversitelerin resmi web siteleri ve YÖK Akademik Arama Motoru üzerinden endüstriyel tasarım bölümlerinde görev yapmakta olan öğretim elemanları, mezun oldukları okullar ve daha önce görev yaptıkları kurumlar tarihsel olarak belirlenmiştir. Buna göre mevcut insan kaynağının lisans mezuniyet dalları ile yüksek lisans ve doktora yaptıkları alanlar belirlenmiştir. Türkiye'de endüstri ürünleri tasarımı alanında lisans düzeyinde eğitim veren bölümlerin mevcut insan kaynağının lisans mezuniyet dalları incelendiğinde oldukça çeşitli bir yapı kendini göstermektedir. Buna göre Şekil 2.'de görüldüğü gibi insan kaynağının %60,68'inin lisans mezuniyeti endüstri ürünleri tasarımı iken %32,07'sinin lisans mezuniyeti farklı alanlardandır. Lisans mezuniyetinin çeşitliliği incelendiğinde, dört sebebin belirleyici olduğu görülmüştür. Bunlardan ilki erken dönem bölümlerde, bölüm kurucu kadrolarının, hali hazırda bir mezun yapısı olmaması sebebiyle farklı alanlardan oluşmasıdır. İkinci koşul, özellikle 2000'li yıllarda yetişmiş insan gücü eksikliği sebebiyle vakıf üniversitesi temelli bölüm kuruluşlarında asgari koşulların sağlanması amacıyla farklı lisans mezunu öğretim elemanlarının istihdamıdır. Üçüncü koşul üniversite içi dinamikleri nedeniyle üniversite içi kadro transferlerinden kaynaklanmaktadır. Dördüncü sebep ise, müfredatın gerektirdiği alanlarda o alana ait uzman öğretim elemanı istihdamıdır.

Şekil 2. İnsan kaynağının lisans mezuniyet alanları yüzdeleri

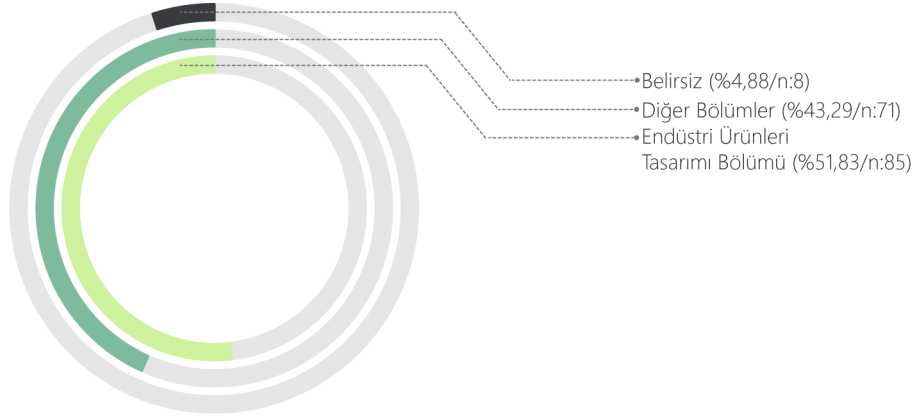
*Tasarım Çalışmaları Y. Lisans ve Doktora Programı için

** Tasarım Yüksek Lisans Ortak Programı

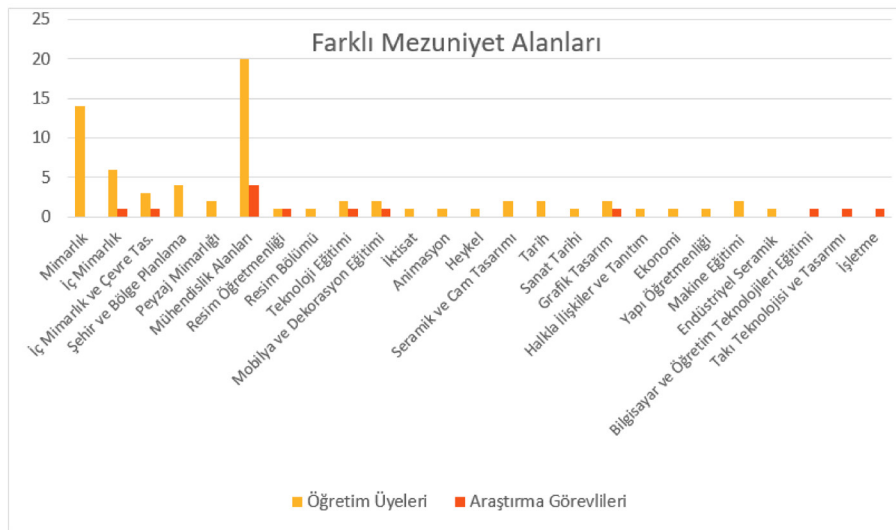
***Endüstriyel Tasarım ve İnovasyon Yönetimi Yüksek Lisans Programı

Çizelge 1. Endüstri ürünleri tasarımı eğitimi veren üniversiteleri

Araştırma görevlilerinin haricinde eğitimde nispeten daha aktif rol alan öğretim elemanlarının mezuniyet dalları incelendiğinde ise farklı alanlardan gelen öğretim elemanlarının yüzdesinin arttığı görülmüştür. Buna göre Şekil 3.'de görüldüğü üzere öğretim elemanlarının %51,83'ünü lisans mezuniyet alanı endüstri ürünleri tasarımı olan öğretim elemanları oluştururken, %43,29'unu farklı disiplinlerden mezun öğretim elemanları meydana getirmektedir. Dolayısıyla Türkiye'deki endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin insan kaynağının farklı disiplinlerden öğretim elemanları ile çeşitlendiği ve bu durumun yeni yetişen araştırma görevlilerine oranla daha fazla olduğu söylenebilir.

Şekil 3. Araştırma görevlileri dışındaki insan kaynağının lisans mezuniyet alanları yüzdeleri

Şekil 4. Farklı disiplinlerden öğretim elemanlarının lisans mezuniyet alanları

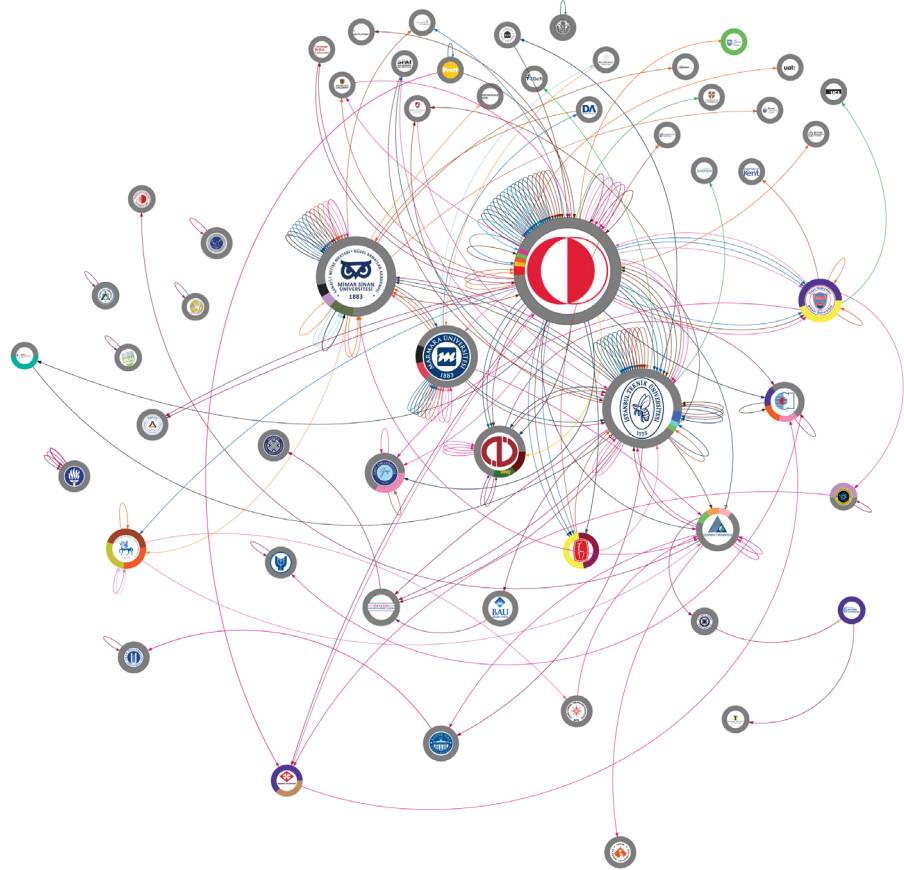
Farklı disiplinlerden mezun öğretim elemanlarının mezun oldukları alanlar incelendiğinde ise Şekil 4.'de görüldüğü üzere oldukça farklı alanlardan mezun öğretim elemanlarının endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinde görev yapmakta olduğu görülmüştür.

Farklı disiplinlerden gelen öğretim elemanlarının büyük çoğunluğunun mühendislik ve mimarlık alanlarından mezun olduğu bunu iç mimarlık ile iç mimarlık ve çevre tasarımı ve şehir ve bölge planlama bölümlerinden mezun öğretim elemanlarının izlediği Şekil 4.' de görülmektedir. Bunun yanında grafik tasarım, teknoloji eğitimi, mobilya ve dekorasyon eğitimi bölümlerinden mezun öğretim elemanlarının ağırlığının fazla olduğu da söylenebilir.

Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümlerinin İnsan Kaynağının Sosyal Ağ Haritası İle Analizi

Türkiye'deki Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümlerinin insan kaynağının zamanla nasıl değiştiğini ve öğretim üyelerinin kurum kültüründen kaynaklı olarak edindikleri örtük bilginin zamanla nasıl dağıldığını incelemek için Sosyal Ağ Analizi yöntemi ile Şekil 5.' de görüldüğü üzere insan kaynağının hareketine yönelik bir ağ haritası oluşturulmuştur. Bu haritalandırma için kullanılan veriler, lisans mezuniyeti endüstri ürünleri tasarımı bölümü olan öğretim üyelerini kapsamaktadır. Endüstri ürünleri tasarımı eğitimi ile ilgili örtük bilgiyi taşıdıkları düşünüldüğü için haritalandırma sadece lisans mezuniyeti endüstri ürünleri tasarımı bölümü olan öğretim üyeleri için yapılmıştır.

Şekil 5.' de görülen ilişki ağı, farklı kuşak üyesi öğretim elemanlarının mezun oldukları ve çalıştıkları geçmiş kurumlar belirlenerek oluşturulmuştur. Öğretim üyelerinin mezuniyet tarihlerine göre yüksek lisans ve doktora eğitimleri ile görev yaptıkları üniversiteler için her bir ağa yıllara göre farklı bir renk verilmiştir. Bunun yanında farklı alanlarda doktora ve yüksek lisans yapılan bölümler farklı renklerle ifade edilmiştir. Ayrıca düğüm büyüklükleri üniversitelerin verdikleri mezun sayısına bağlı olarak ayarlanmıştır.

● İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı	● Endüstri Ürünleri Tasarımı	■ 1970'ler - Yüksek Lisans Mezuniyeti	■ Devam Ediyor - Doktora Mezuniyeti
● Halkla İlişkiler ve Tanıtım	● Yapı Bilimleri	■ 1980'ler - Yüksek Lisans Mezuniyeti	■ Yılı Belirsiz - Doktora Mezuniyeti
● Görsel İletişim Tasarımı	● Sosyoloji	■ 1990'lar - Yüksek Lisans Mezuniyeti	■ 1980'ler Çalışılan Üniversiteler
● Uydu ve Uzay Bilimleri	● Mimarlık	■ 2000'ler - Yüksek Lisans Mezuniyeti	■ 1990'lar Çalışılan Üniversiteler
● Sinema ve TV	● Mimarlık Tarihi	■ 2010'lar - Yüksek Lisans Mezuniyeti	■ 2000'ler Çalışılan Üniversiteler
● Makine Mühendisliği	● Şehir ve Bölge Planlama	■ Devam Ediyor - Yüksek Lisans Mezuniyeti	■ 2010'lar Çalışılan Üniversiteler
● Ses Mühendisliği ve Tasarımı	● Sahne Sanatları	■ Yılı Belirsiz - Yüksek Lisans Mezuniyeti	
● İşletme	● Sahne Dekorları ve Kostüm	■ Bütünleşik Doktora Mezuniyeti	
● Plastik/Sanatlar	● İç Mimarlık	■ 1970'ler - Doktora Mezuniyeti	
● Sanat Tarihi	● İç Mimarlık ve Endüstri Tasarımı	■ 1980'ler - Doktora Mezuniyeti	
● İletişim Tasarımı	● Güzel Sanatlar Eğitimi	■ 1990'lar - Doktora Mezuniyeti	
● Oyun Teknolojileri	● Grafik Tasarım	■ 2000'ler - Doktora Mezuniyeti	
● Mobilya ve Dekorasyon Eğitimi	● Belirsiz	■ 2010'lar - Doktora Mezuniyeti	

Şekil 5. Endüstri ürünleri tasarımı bölümlerini insan kaynağının sosyal ağ haritası

Ağ haritası incelendiğinde 1970'ler ve 80'lerde insan kaynağının lisansüstü eğitimleri için tercih ettikleri bölümlerin mimarlık ve iç mimarlık alanları ile yoğunluğunun endüstri ürünleri tasarımı alanı olduğu görülmektedir. Bu durumun öğretim elemanlarının bireysel eğilimlerinin yanında yüksek

lisans ve doktora eğitimi alınabilecek ana bilim dalı sayısının azlığından kaynaklandığı düşünülmektedir. 90'lara gelindiğinde ise yüksek lisans yapılan alanların iç mimarlık ve grafik tasarımı başta olmak üzere çeşitlendiği görülmektedir. Buna karşın bu yıllarda doktora yapılan alanların büyük çoğunluğunu endüstri ürünleri tasarımı bölümleri oluşturmaktadır. 2000'li yıllara gelindiğinde yüksek lisans yapılan alanların neredeyse hepsinin endüstri ürünleri tasarımı olduğu ortaya çıkmıştır. Doktora yapılan alanların ise endüstri ürünleri tasarımı ile eşit yoğunlukta sanat tarihi, şehir ve bölge planlama, grafik tasarım ve sosyolojiyi içerecek şekilde çeşitlendiği görülmektedir. 2010'lu yıllarda yüksek lisans yapılan alanların ise bir tane makine mühendisliği ve bir tane de işletme hariç olmak üzere hepsinin açılan yüksek lisans ve doktora programları sayısına paralel olarak endüstri ürünleri tasarımı olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde olarak doktora yapılan alanların da bir öğretim üyesinin grafik tasarım alanına yönelmesi dışında hepsinin endüstri ürünleri tasarımı alanı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğretim elemanlarının yüksek lisans ve doktora yaptıkları bölümler incelendiğinde, tasarıma dönük bilgilerinin yoğunlukla iç mimarlık, mimarlık, şehir ve bölge planlama ve grafik tasarım alanlarının bilgi kümesi ile genişlediği görülmüştür.

Öğretim elemanlarının geçmişte görev yaptıkları bölümler incelendiğinde ise 80'li yıllarda hepsinin endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinde çalıştığı görülmektedir. 90'lı yıllarda ise iç mimarlık ve çevre tasarımı, mimarlık, sahne sanatları ile sahne dekorları ve kostüm bölümlerini içerecek şekilde çeşitlense de yoğunluğunu endüstri ürünleri tasarımı bölümleri oluşturmaktadır. 2000'li yıllarda yine iç mimarlık ve çevre tasarımı, grafik tasarım ve sanat tarihi bölümlerinde görev yapan öğretim elemanlarının yanında büyük çoğunluğunun çalıştığı bölümün endüstri ürünleri tasarımı bölümleri olduğu görülmektedir. 2010'lu yıllarda ise öğretim elemanlarının, az sayıda iç mimarlık, iç mimarlık ve çevre tasarımı ile uydu ve uzay bilimleri bölümlerinin dışında hepsinin endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinde görev yapmakta olduğu görülmektedir. Dolayısıyla endüstri ürünleri tasarımı bölümü lisans mezunlarının görev yaptıkları bölümler incelendiğinde kendi alanları dışında yoğunlukla iç mimarlık ile iç mimarlık ve çevre tasarımı bölümlerinde görev yaptıkları söylenebilir.

Öğretim elemanlarının yüksek lisans ve doktora yaptıkları kurumlar ile geçmişte çalıştıkları kurumlar dikkate alınarak kurum kültürü ile bağlantılı olarak edindikleri kültürleşmiş bilginin dağılımı incelendiğinde ise Şekil 6.'da görüldüğü üzere özellikle Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi'ndeki bölümlerde 2000'li yıllara kadar kurumsal demografinin

oluşturulmasında her bölümün kendi mezunlarından kaynaklanan homojen bir yapının olduğu gözlemlenmiştir. Bunun yanında "inbreeding²" in bu bölümler için şimdiye oranla daha yoğun olduğu belirlenmiştir (Şekil 6.). Sonraki yıllarda bölüm sayısının artması ve akademik personel yetiştirmeye dayalı çeşitli programlar ile kurumların heterojen kaynaklardan beslenmeye başladığı ve kurumlarda ortalama personel görev süresinin kısaldığı ortaya çıkmıştır.

Şekil 6. Endüstri ürünleri tasarımı bölümlerini insan kaynağının sosyal ağ haritası detay görünüm

Sonuç

Türkiye'deki endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin insan kaynağı incelendiğinde 2018 yılı itibariyle lisans düzeyinde eğitim vermekte olan 27 üniversitede görev alan öğretim elemanlarının %60,68'inin lisans mezuniyetinin endüstri ürünleri tasarımı, %32,07'sinin lisans mezuniyetinin ise farklı alanlardan olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma

² Inbreeding: Bir üniversitenin doktora öğrencilerini kendi bünyesinde çalıştırması ve bu kişilerin akademik kariyerleri boyunca aynı üniversitede çalışmaları şeklinde tanımlanmaktadır.

görevlilerinin haricinde eğitimde nispeten daha aktif rol alan öğretim üyelerinin mezuniyet dalları incelendiğinde ise farklı alanlardan gelen öğretim elemanlarının yüzdesinin arttığı görülmüştür. Buna göre öğretim elemanlarının %51,83'ünü lisans mezuniyet alanı endüstri ürünleri tasarımı olan öğretim üyeleri oluştururken, %43,29'unu farklı disiplinlerden mezun öğretim üyeleri oluşturmaktadır. Farklı alanlardan gelen öğretim elemanlarının mezuniyet dalları ise mühendislik alanları, iç mimarlık ile iç mimarlık ve çevre tasarımı bölümlerinde yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'deki endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin insan kaynağının farklı disiplinlerden öğretim üyeleri ile çeşitlendiği ve bu durumun yeni yetişen araştırma görevlilerine oranla daha fazla olduğu söylenebilir. Türkiye özelinde özellikle artan bölüm sayısına ve bu bölüm sayısının insan kaynağı ihtiyacını karşılayacak kadar endüstri ürünleri tasarımı alanında doktora derecesine sahip bölüm mezunu öğretim üyesi olmamasına bağlı olarak bu çeşitliliğin arttığı düşünülmektedir. Nitekim yeni kurulan bölümlerde bu durumun daha yoğun olduğu görülmüştür.

Lisans mezuniyet alanı endüstri ürünleri tasarımı olan öğretim elemanları özelinde bölümlerin insan kaynağının değişimini, öğretim elemanlarının eğitim gördükleri ve görev yaptıkları kurum kültürü vasıtasıyla edindikleri örtük bilginin zamanla dağılımına bağlı olarak incelemek için sosyal ağ haritası ile analizi gerçekleştirildiğinde ise öğretim elemanlarının 1970'ler ve 1980'lerde lisansüstü eğitimleri için tercih ettikleri bölümlerin mimarlık ve iç mimarlık alanları ile çoğunluğunun endüstri ürünleri tasarımı olduğu görülmüştür. Bu durumun öğretim elemanlarının kişisel tercihlerinin yanında o dönemde endüstri ürünleri tasarımı alanında yüksek lisans ve doktora eğitimi alınabilecek bölüm sayısının azlığından kaynaklandığı düşünülmektedir. 1990'lı yıllarda ise yüksek lisans yapılan alanların iç mimarlık ve grafik tasarımı başta olmak üzere çeşitlendiği görülmüştür. Buna karşın bu yıllarda doktora yapılan alanların büyük çoğunluğunun endüstri ürünleri tasarımı olduğu ortaya çıkmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde yüksek lisans yapılan alanların neredeyse hepsinin endüstri ürünleri tasarımı olduğu, doktora yapılan alanların ise endüstri ürünleri tasarımı ile eşit yoğunlukta sanat tarihi, şehir ve bölge planlama, grafik tasarım, sanat tarihi ve sosyolojiyi içerecek şekilde çeşitlendiği görülmüştür. 2010'lu yıllarda yüksek lisans ve doktora yapılan alanların ise büyük çoğunluğunun endüstri ürünleri tasarımı alanı olduğu ortaya çıkmıştır.

Öğretim üyelerinin geçmişte görev yaptıkları bölümler incelendiğinde ise 80'li yıllardan 2010'lu yıllara kadar genel olarak endüstri ürünleri tasarımı bölümü lisans mezunu öğretim elemanlarının görev yaptıkları bölümlerin büyük çoğunluğunun endüstri ürünleri tasarımı olduğu, kendi alanları di-

şında görev yaptıkları bölümlerin ise çoğunlukla iç mimarlık ile iç mimarlık ve çevre tasarımı bölümleri olduğu görülmüştür. Öğretim üyelerinin kurum kültürü ile bağlantılı olarak edindikleri kültürleşmiş bilginin dağılımı incelendiğinde ise özellikle MSGSÜ, ODTÜ, Marmara Üniversitesi ve İTÜ'deki bölümlerde 2000'li yıllara kadar kurumsal demografinin oluşturulmasında her bölümün kendi mezunlarından kaynaklanan homojen bir yapının olduğu gözlemlenmiştir. Bunun yanında "inbreeding" in bu bölümler için şimdiye oranla daha yoğun olduğu ortaya çıkmıştır. Zamanla bölüm sayısının artması ve akademik personel yetiştirmeye dayalı çeşitli programlar ile kurumların heterojen kaynaklardan beslenmeye başladığı ve kurumlarda ortalama personel görev süresinin kıaldığı görülmüştür.

Genel bir değerlendirme yapıldığında şu çıkarımlara ulaşmak mümkün olmuştur:

- a. Kurumsal kültürün temel bileşenlerinden olan yerleşik kültürel bilgi ve transfer olan bilgi temelinin geçmişi formel eğitime dayanan kodlanmış bilgiden almakta formel eğitimin çeşitliliği yerleşik kurum kültürünün oluşmasında etkili olmaktadır.
- b. Endüstriyel tasarım bölümlerinin kodlanmış bilgi temelli insan kaynağı çeşitliliği, alana ait lisansüstü imkanlarının artması ile geçmişe oranla düşüş göstermekte, bununla beraber inbreeding artmaktadır.
- c. Endüstriyel tasarım bölümleri kodlanmış bilgi temelli insan kaynağı çeşitliliği açısından ele alındığında, çeşitliliğin göreceli yakın bölümlerden (mimarlık, grafik tasarım, iç mimari ve şehir bölge planlama gibi) kaynaklandığı, alan dışı lisansüstü tercihlerde göreceli olarak yakın bölümlerin tercih edildiği görülmektedir.
- d. Alanda kuruluş tarihi olarak eski bölümler (ODTÜ, İTÜ, Marmara ve MSGSÜ), kültürel bilginin orijini ve ihracatçısı konumdadır. Belirli bir büyüklüğe ulaşan ve zaman içinde lisansüstü eğitime sahip bölümler (Gazi Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi) yeni kurulan bölümlere dönük ihracatçı konuma ulaşmakta, ancak bu tür bölümlerde inbreeding artmaktadır.

Kaynakça

- Blackler, F. (1995). "Knowledge, knowledge work and organizations: An overview and interpretation", *Organization Studies*, 16(6), 1021-1046.
- Brown, J.S. ve Duguid, P. (2000). "Organizational learning and communities of practice: Toward a unified view of working, learning, and innovation", *Knowledge and Communities*, 99-121.
- Cannon, D. (2002). "Constructing Polanyi's tacit knowing as knowing by acquaintance rather than knowing by representation, *Tradition and Discovery*", 29 (2), 26-43.
- Collins, H. M. (1993). "The Structure of Knowledge", *Social Research*, 95-116.
- Freeman, L. C. (2004). *The Development of Social Network Analysis: A Study in The Sociology of Science*, Vancouver. BC: Empirical Press.
- Güneş, S. ve Güneş, Ç. (2017). "Mesleki öz bilgi olarak tasarım düşüncesi", *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 19, 55-73.
- Gürsakal, N. (2009). *Sosyal Ağ Analizi: Pajek, Ucinet ve Gmine Uygulamalı*. Bursa: Dora, 184.
- Kapucu, N. (2005). "Interorganizational coordination in dynamic context: Networks in emergency response management", *Connections*, 26(2), 33-48.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi (Yirmi Altıncı Baskı)*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Lam, A. (2000). "Tacit knowledge, organizational learning and societal institutions: An integrated framework", *Organization studies*, 21(3), 487-513.
- Matte, F. ve Cooren, F. (2015). *Learning as dialogue*. In Filliettaz, L. & Billett, S. (eds.). *Francophone Perspectives of learning through work*. Berlin: Springer, 169-181.
- Molander, B. (1993). *Kunskap i handling*. Göteborg: Daidalos, 40.
- Nooy, W.D. Mrvar, A. ve Batagelj, W. (2005). *Exploratory network analysis with Pajek*. NY: Harvard University Press.
- Polanyi, M. (1962). *Personal Knowledge: Towards a Post-critical Philosophy*. London: Routledge&Kegan Paul.
- Polanyi, M. (1962). "Tacit knowing: Its bearing on some problems of philosophy. *Reviews of modern physics*", 34(4), 601.
- Polanyi, M. (2009). *The tacit dimension*. Chicago: The University of Chicago Press, 4-6.

Schön, D. A. (1987). *Educating the reflective practitioner: Toward a new design for teaching and learning in the professions*. Jossey-Bass.

Scott, J. (2000). *Social network analysis*. CA: Sage Publications.

Sveiby, K.E. (1997). *The new organizational wealth: managing & measuring knowledge-based assets*. San Francisco: Berrett-Koehler Publisher, 30.

Walsh, J. P. ve Ungson, G. R. (1991). "Organizational memory. *Academy of management review*" 16(1), 57-91.

Wasserman, S. ve Faust, K. (1994). *Social network analysis: Methods and applications*. America: Cambridge University Press.

van Duijn, M. A. ve Vermunt, J. K. (2006). "What is special about social network analysis?", *Methodology*, 2(1), 2-6.

İnternet Kaynakları

İnternet: ÖSYM, URL: <http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fdokuman.osym.gov.tr%2Fpdfdokuman%2F2017%2FOSYS%2FLYS%2FKONTENJANKILAVUZ18072017.pdf&date=2018-06-28>, Son Erişim Tarihi: 12.03.2018.

İnternet: Yükseköğretim Program Atlası, URL: <http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fyokatlas.yok.gov.tr%2F&date=2018-06-29>, Son Erişim Tarihi: 26.04.2018.

İnternet: YÖK Akademik Arama Motoru, URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fakademik.yok.gov.tr%2FAkademikArama%2F&date=2018-06-29>, Son Erişim Tarihi:26.04.2018.

Görsel Kaynakları

Şekil 1. Güneş, S. ve Güneş, Ç. (2017). "Mesleki öz bilgi olarak tasarım düşüncesi", *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2017, 55-73.